

RIMSKI OBREDNIK
OBNOVLJEN PREMA ODLUCI SVETOGA OPĆEGA SABORA
DRUGOGA VATIKANSKOG, PROGLAŠEN VLAŠĆU PAPE PAVLA VI.

BLAGOSLOVI

OPĆE PRETHODNE NAPOMENE

I. BLAGOSLOV U POVIJESTI SPASENJA

1. Nadasve blagoslovljeni Bog¹ izvor je i ishodište svakoga blagoslova.² On jedini dobar sve je učinio dobro da svoje stvorove ispuni blagoslovima³ i uvijek ih je, i nakon čovjekova pada, dijelio kao znak milosrđa.

2. I kad je došla punina vremena, Otac je poslao svoga Sina i po njemu, koji se utjelovio, ljude je ponovno blagoslovio svakim duhovnim blagoslovom.⁴ Tako nam se staro prokletstvo prometnulo u blagoslov kad je »rođeno sunce pravde, Krist naš Bog. On nas je oslobodio prokletstva i darovao nam blagoslov.«⁵

3. Krist, najveći Očev blagoslov, objavio se u Evanđelju kako blagoslivlje braću, napose onu najmanju,⁶ i blagoslovnu molitvu upravlja Ocu.⁷ Kad gaj napokon tako proslavio i kad je uzašao na nebo, na braću koju je stekao krvlju, izlio je dar svoga Duha, da oni, vođeni njegovom snagom, Boga Oca u svemu hvale i veličaju, klanjaju mu se i zahvaljuju mu te da izvršujući djela ljubavi, zasluže da budu ubrojeni među blagoslovljene Kraljevstva.⁸

4. Po Duhu Svetome Abrahamov blagoslov⁹ u Kristu sve više ispunjava kad prelazi na sinove, koji su pozvani »u svu puninu blagoslova«¹⁰ ukoliko postavši udovima Kristova tijela, razlijevaju plodove toga Duha da božanskim blagoslovom ozdravljaju svijet.

5. Otac je, imajući pred očima Krista Spasitelja, već prvi savez svoje ljubavi s ljudima potvrdio izlivanjem mnogostrukih blagoslova. Na taj je način pripravljaio izabrani narod da primi Otkupitelja i iz dana u dan osposobljavao ga da bude dostojan saveza. I hodeći putovima pravednosti narod je mogao ustima i srcem Boga častiti, jer je na svijetu postao znakom i sakramentom Božjega blagoslova.

6. Bog, od koga dolazi svaki blagoslov, već je u ono doba dopustio ljudima, napose patrijarsima, kraljevima, svećenicima, levitima, roditeljima,¹¹ da hvale njegovo ime i njegovim imenom blagoslivljaju druge ljude te stvorenja obasiplju božanskim blagoslovima.

Kad god Bog blagoslivlje, bilo sam, bilo po drugima, svaki se put obećava Gospodinova pomoć, naviješta njegova milost, propovijeda se njegova vjernost

sklopljenom savezu. Pa i kad ljudi blagoslivlju, hvale Boga i proglašuju ga dobrim i milosrdnim.

Bog naime blagoslivlje očitujući ili pretkazujući svoju dobrotu. Ljudi pak blagoslivlju Boga izričući mu pohvale, zahvaljujući mu, časteći ga svojom pobožnošću i služeći mu. A kad blagoslivlju druge, zazivaju Božju pomoć ili na pojedince ili na skupljene zajednice.

7. Po Svetom pismu sve što je Bog stvorio i što svojom providnosnom milošću na svijetu neprestano uzdržava, izražava Božji blagoslov i mora poticati ljude da ga blagoslivlju.¹² To napose vrijedi otkako je Riječ postala tijelom: sve je stvari na ovom svijetu počela posvećivati otajstvom svojega utjelovljenja.

Ipak se blagoslovi prije svega i u prvome redu odnose na Boga: uznose njegovu veličinu i dobrotu. A budući da priopćuju Božja dobročinstva, odnose se i na ljude, koje Bog svojom providnošću upravlja i zaštićuje. No usmjereni su i na stvorenja, čijim obiljem i raznolikošću Bog blagoslivlje čovjeka.¹³

II. BLAGOSLOVI U ŽIVOTU CRKVE

8. Potaknuta Spasiteljevim zapovijedima, Crkva sudjeluje u čaši blagoslovnoj¹⁴: zahvaljuje Bogu za njegov neizrecivi dar što ga je prvi put primila u vazmenom otajstvu, a koji nam je zatim udijeljen u euharistiji. Iz euharistijskoga otajstva Crkva crpi milost i snagu po kojima i sama postaje u svijetu blagoslov te kao opći sakrament spasenja¹⁵ među ljudima i za ljude neprestano izvršuje djelo posvećenja i s Kristom glavom u Duhu Svetome slavi Oca.

9. Crkva po djelovanju snage Duha Svetoga raznoliko izražava ovo svoje služenje. Stoga je ustanovila više oblika blagoslivljanja. Po njima poziva ljude da hvale Boga i potiče ih da mole njegovu zaštitu te ih upozorava da svetošću života stječu njegovo milosrđe. A da izmoli njegova dobročinstva, upotrebljava molitve kako bi ono za čim vapi postiglo sretan učinak.

Ovamo dakle spadaju blagoslovi što ih je ustanovila Crkva. Oni su osjetni znakovi kojima se »označuje i na način pojedinima vlastit ostvaruje«¹⁶ i posvećenje ljudi u Kristu i proslava Boga. Sve to predstavlja svrhu prema kojoj su usmjerena i sva druga djela Crkve.¹⁷

10. Kao znakovi koji se oslanjaju na riječ Božju i koji se slave po djelovanju vjere, blagoslovi nastoje osvjetliti i moraju očitovati novinu života u Kristu. Ona se po sakramentima novoga Saveza, što ih je ustanovio Gospodin, rađa i raste. Blagoslovi su osim toga ustanovljeni kao svojevrsno oponašanje sakramenata; uvijek naznačuju osobite duhovne učinke, koje primaju po molbi Crkve.¹⁸

11. U to uvjerenjena Crkva se brine da blagoslovno slavlje zaista bude na hvalu Bogu i na njegovu čast, a usmjereno na duhovnu korist njegova naroda.

Da bi to bilo što očitije, po staroj predaji blagoslovni obrasci u prvom redu imaju u vidu slavljenje Boga zbog njegovih darova i suzbijanje vlasti Zloga na svijetu.

12. Dok Crkva slavi Boga u svemu, napose joj je ipak stalo do toga da se slava Božja očituje prema ljudima, milošću preporođenima ili onima koji se imaju preporoditi. Tim blagoslovima Crkva za ljude i s ljudima slavi Gospodina u mnogim prigodama života i na ljude zaziva njegovu milost. Crkva gdje i također blagoslivlja stvari i mjesta određena za ljudsku djelatnost ili za liturgijski život, a blagoslivlja i ono što se odnosi na pobožnost i duhovnost. U tom ima pred očima ljude koji se tim stvarima služe ili u tim mjestima djeluju. Bog je htio i stvorio sva dobra radi čovjeka. Čovjek pak prihvaća Božju mudrost i blagoslovnim obredima očituje da se tako služi stvorenjima te već samom njihovom upotrebom Boga traži, Boga ljubi i jedino Bogu služi.

13. Vjernike vodi vjera, jača ufanje i potiče ljubav, i tako postaju sposobni u svim stvorenjima raspoznavati tragove božanske dobrote i u samim djelima ljudske radinosti uključivo tražiti Kristovo kraljevstvo. Osim toga, sva zbivanja u svijetu vjernici promatraju kao znakove one očinske providnosti kojom Bog sve upravlja i uzdržava. Uvijek dakle i svuda pruža se ljudima prilika da po Kristu u Duhu Svetome Boga slave, zazivaju ga i zahvaljuju mu dok je god riječ o stvarima, mjestima ili prilikama koje nisu u suprotnosti s pravilom ili duhom evanđelja. Zato svako pojedino blagoslovno slavlje treba podvrći pastoralnom sudu, a napose kad među vjernicima ili među drugima postoji opasnost zazora.

14. Pastoralna procjena ovakvih blagoslova u skladu je s riječima Drugog vatikanskoga ekumenskoga sabora: »Liturgija sakramenata i sakramentalna pruža mogućnost pravo raspoloženim vjernicima da im se gotovo svaka zgoda života posveti božanskom milošću koja proistječe iz vazmenog otajstva muke, smrti i uskrsnuća Krista, od koga svi sakramenti i sakramentali crpe svoju snagu; i kao da nema nijedne čestite upotrebe tvarnih dobara koja se ne bi mogla usmjeriti čovjeku na posvećenje i Bogu na hvalu.«¹⁹

Tako se blagoslovnim obredima ljudi pripremaju na primanje glavnog učinka sakramenata i ujedno se posvećuju razne prilike njihova života.

15. »Da se postigne takav potpuni uspjeh, potrebno je da vjernici pristupaju k svetoj liturgiji s pravim raspoloženjem duše.«²⁰ Stoga dok od Crkve traže Božji blagoslov, neka im nakanu i pripravnost učvršćuje ona vjera kojoj je sve moguće;²¹ neka se oslone na ufanje koje ne postiđuje,²² a napose neka ih oživljava ljubav koja potiče na opsluživanje Božjih zapovijedi.²³ Tako će tražeći Božju naklonost²⁴ potpuno shvatiti blagoslov i doista ga postići.

III. DUŽNOSTI I SLUŽBE

16. Blagoslovi Crkve jesu liturgijski čini. Stoga zajedničko slavlje, koje se katkada traži, bolje odgovara naravi liturgijske molitve. Tako se po molitvi Crkve izlaže vjernicima istina, a oni se potiču da u Majčinu glasu sudjeluju srcem i ustima.

Za blagoslove većeg značenja koji se tiču mjesne Crkve prikladno je da se nađe na okupu biskupijska, odnosno župna zajednica i da joj predsjedava biskup, odnosno župnik.

No dolikuje da vjernici sudjeluju i u drugim blagoslovima: što se čini za neku skupinu, to na neki način biva korisno i cijeloj zajednici.

17. Gdje nema nikakve skupine vjernika, onaj koji želi blagoslivljati Boga ili od Boga moliti blagoslov, kao i predvoditelj slavlja, moraju biti svjesni da i oni sami predstavljaju Crkvu koja slavi blagoslov. Tako po njihovoj zajedničkoj molitvi i prošnji silazi blagoslov: »istina po čovjeku, ali ne od čovjeka«,²⁵ jer je taj blagoslov »zazivno podjeljivanje posvećenja i milosti«.²⁶

Blagoslovno slavlje stvari ili mjesta redovito neka se ne obavlja bez sudjelovanja bar kojega vjernika.

18. Služba blagoslivljanja spojena je s posebnim izvršivanjem Kristova svećeništva. Po položaju i službi koja je svojstvena svakom pojedincu naroda Božjeg ona se izvršuje na sljedeći način:

a) Prikladno je da *biskup* predsjeda napose onim slavlјima koja se tiču cjelokupne biskupijske zajednice, a obavljaju se posebno svečano i uz sudjelovanje velikoga mnoštva naroda. Zato biskup može sebi pridržati neka slavlјa koja se obavljaju svečanije.²⁷

b) *Prezbiterima* po naravi njihove službe u Božjem narodu pripada predsjedanje blagoslovima, napose onima koji se odnose na zajednicu dodijeljenu njihovoj službi. Zato oni mogu slaviti sve blagoslove ove knjige, osim kad je nazočan biskup da im predsjeda.

c) *Đakonima*, koji su određeni posluživati biskupa i njegov prezbiterij kao služitelji riječi, oltara i ljubavi, pripada predsjedanje nekim slavlјima, kako je to naznačeno na svome mjestu.

Kad god je nazočan svećenik, prikladnije je da se njemu povjeri služba predsjedanja, a đakon će ga posluživati u liturgijskom činu, izvršujući službu vlastitu svomu redu.

d) *Akolitima* i *čitačima*, koji na temelju podijeljene službe izvršuju u Crkvi poseban zadatak, daj se, po sudu mjesnog ordinarija, radij nego drugim laicima ovlast za izvršivanje nekih blagoslova.

I drugi laici, muškarci i žene, snagom općega svećeništva u koje su promaknuti po krštenju i potvrdi, mogu slaviti neke blagoslove, po obredu i obrascima koji su za njih predviđeni, kao što je to u svakom pojedinom redu naznačeno.

Oni to čine bilo po službi koja im je vlastita (npr. roditelji prema djeci), bilo da izvršuju izvanrednu službu ili u Crkvi obavljaju posebne dužnosti, kao što u to u nekim krajevima redovnici ili katehisti. Oni to smiju vršiti nakon prethodne pastoralne izobrazbe uz razborito izvršivanje vlastite apostolske službe, po sudu mjesnog ordinarija.²⁸

Ali kad je nazočan svećenik ili đakon, njemu se prepušta predvođenje.

19. Sudjelovanje vjernika bit će djelotvornije ako im se pruži što temeljitija pouka o značenju blagoslova. Stoga neka prezbiteri i služitelji i u samom slavljenju i u propovijedi i katehezi vjernicima objašnjavaju značenje i snagu blagoslova.

Vrlo je korisno narod Božji poučiti o pravom značenju obreda i molitava kojima se Crkva služi u blagoslovima, da se u sveto slavlje ne bi nešto uvuklo što bi, zbog praznovjerja ili lakovjernosti, škodilo čistoći vjere.

IV. SLAVLJENJE BLAGOSLOVA

Tipsko ustrojstvo

20. Svako tipsko blagoslovno slavlje sadrži dva osobita dijela: prvi je navještaj riječi Božje, a drugi pohvala božanske dobrote i prošnja nebeske zaštite.

Slavlje obično započinje i završava kratkim obredima.

21. Prvi dio ide za tim da blagoslov zaista bude sveti znak koji iz naviještanja Božje riječi crpi smisao i djelotvornost.²⁹

Srce toga prvog dijela jest proglas Božje riječi. Na nj se upravo odnosi i uvodni poticaj s kratkim obrazloženjem ili pobudna riječ, odnosno homilija, koji se prema prilikama mogu dodati.

A da bi se vjera nazočnih većma razbudila, zgodno se može umetnuti psalam, ili pjesma ili sveta šutnja, posebno kad se uzme više čitanja.

22. Drugi dio ide za tim da se obredima i molitvama izrazi pohvala Boga i da se po Kristu u Duhu Svetome izmoli pomoć. Srce ovoga dijela predstavlja blagoslovni obrazac, odnosno molitva Crkve, često popraćena posebnim znakom.

Radi većega molitvenoga očitovanja nazočnih mogu se dodati zajedničke prošnje, obično prije blagoslovne molitve, a katkada poslije.

23. U predloženim se slavljima važniji dijelovi, pa ni u kraćim obredima, nikada ne smiju izostaviti. Takvi su dijelovi: navještaj Božje riječi i molitva Crkve. Ti se dijelovi i u prilagodbi slavlja moraju pažljivo razlikovati od drugih.

24. Osim toga, pripremajući slavlje napose treba uvažiti ovo:

- a) većinom ima prednost zajednički oblik slavljenja³⁰ u kojemu đakon, čitač, psalmist i zbor izvršuju svaki svoje zadatke;
- b) neka se pripazi na osnovne zahtjeve o svjesnom, djelatnom i prikladnom sudjelovanju vjernika;³¹
- c) na prikladan način treba voditi računa o okolnostima i nazočnim vjernicima,³² držeći se načela obnove ovih obreda i propisa mjerodavne vlasti.

Primjenjivani znakovi

25. Vidljivi znakovi koji često slijede molitve idu osobito za tim da u svijest dozovu Gospodinove spasonosne čine, da pokažu povezanost s glavnim sakramentima Crkve i zato hrane vjeru nazočnih i probuđuju njihovu pažnju u obredu.³³

26. A znakovi koji se napose primjenjuju jesu ovi: širenje, uzdizanje, sklapanje ili polaganje ruku, zatim znak križa, škropljenje blagoslovljenom vodom i kađenje.

- a) Budući da je blagoslovni obrazac prije svega »molitva«, služitelj pritom podiže, širi ili sklapa ruke, kako je to u pojedinim redovima naznačeno.
- b) Među blagoslovnim znakovima posebno mjesto zauzima polaganje ruku. Krist je to obično činio i tako upućujući učenike govorio: »Na nemoćnike će ruke polagati, i bit će im dobro« (Mk 16,18). Stoga se u Crkvi i po Crkvi taj znak primjenjuje do danas.
- c) Po staroj predaji Crkve, često se primjenjuje znak križa.
- d) U nekim se redovima predlaže škropljenje blagoslovljenom vodom. Neka tada služitelji upozore vjernike da se podsjetite na vazmeno otajstvo i obnove krsnu vjeru.
- e) U nekim se redovima primjenjuje kađenje u znak štovanja i časti, a gdjekad podsjeća i na molitvu Crkve.

27. Znakovi koji se upotrebljavaju u blagoslovima, a osobito znak križa, izražavaju svojevrsnu evangelizaciju i zajedništvo vjere. Radi što djelatnijega sudjelovanja i da se izbjegne opasnost praznovjerja, neka se redovito ne blagoslivljaju stvari i mjesta samo vanjskim znakom križa, bez riječi Božje ili neke molitve.

Kako se spajaju slavljenje blagoslova s ostalim slavlјima ili drugim blagoslovima

28. Budući da neki blagoslovi imaju posebnu bliskost sa sakramentima, mogu se katkada spojiti s misnim slavlјem. Takvi su blagoslovi naznačeni u samom Obredniku za blagoslove: s kojim dijelom ili obredom ih treba spojiti i koje obredne norme pojedinom slučaju nije dopušteno zaobići. Drugi se pak blagoslovi nipošto ne smiju spajati s euharistijskim slavlјem.

29. Na svojem je mjestu u pojedinim redovima naznačeno koji se blagoslovi mogu spajati s drugim slavlјima.

30. Gdjekad može biti prikladno da se više blagoslova obavi u jednom slavlјu. U rasporedu slavlја neka se upotrijebi red koji je usmjeren prema značajnijem blagoslovu. U uvodnom poticaju i molitvama neka se dodaju prikladne riječi i znakovi koji očituju nakanu da će se obaviti i drugi blagoslovi.

Zadaća služitelјeva u pripravi i uređenju slavlја

31. Neka služitelj ima na pameti da blagoslovi u prvom redu imaju u vidu vjernike, a mogu se slaviti i za katekumene. Prema kan. 1170, ako ne priječi zabrana Crkve, mogu se obaviti i za nekatolike.

Za zajednička blagoslovna slavlја s odijeljenom braćom neka se u pojedinim slučajevima opslužuju norme što ih je izdao mjesni ordinarij.

32. Slavitelj ili služitelj, razmotrivši sve okolnosti, neka sasluša vjerničke želje. Prema prilikama, u raznim redovima neka se posluži danim ovlastima ali se mora držati rasporeda obreda, pazeći na dijelove koji imaju prednost.

33. U obavljanju zajedničkoga slavlja neka i služitelji i vjernici u izvršavanju svoje službe pripaze da obave dolično, uredno i pobožno što spada na njih.

34. Neka se pripazi na posebnu narav liturgijskoga vremena te neka poticaji i vjerničke molitve budu povezani s godišnjim krugom Kristovih otajstva.

Upotreba liturgijskog ruha

35. Kad biskup predsjedava slavlju većega značenja, oblači odjeću prema Biskupskom ceremonijalu.

36. Kad prezbiter i đakon na zajednički način predsjedaju blagoslovima, osobito u crkvi ili s nekom vanjskom svečanošću, neka obuku albu sa štolom. Kad su u talaru, alba se može zamijeniti roketom. U svečanim slavljinama mogu upotrijebiti plašt.

37. Boja paramenata neka bude bijela ili u skladu s liturgijskim vremenom ili blagdanom.

38. Kad pravilno postavljeni služitelji predsjedaju zajedničkom slavlju, neka obuku odjeću po propisu biskupske konferencije ili mjesnog ordinarija za liturgijska slavlja.

V. PRILAGODBE KOJE SPADAJU NA KONFERENCIJE BISKUPA

39. Konferencije biskupa po Konstituciji o svetoj liturgiji³⁴ ovlaštene su izraditi vlastiti obrednik. On mora odgovarati ovom naslovu Rimskog obrednika, ali prilagođen potrebama pojedinih krajeva. Upotrebljavat će se u dotičnom kraju kad ga odobri Apostolska stolica.³⁵

Konferencije biskupa zato imaju dužnost:

- a) Odrediti prilagodbe po načelima ove knjige, čuvajući ipak ustrojstvo obreda.
- b) Pomno i razborito razmotriti što bi se moglo zgodno usvojiti iz predaja i duha pojedinih naroda, pa mogu predložiti i druge korisne i potrebne prilagodbe.³⁶
- c) Mogu zadržati i vlastite blagoslove partikularnih obrednika, ako postoje, ili blagoslove starog Rimskog obrednika koji se još upotrebljavaju; ali to neka bude u skladu s duhom Konstitucije o svetoj liturgiji i s načelima koja su pod ovim naslovom izložena, spojiva s današnjim potrebama, njim prilagođena.
- d) U različitim blagoslovnim obredima, napose kad se pruža više obrazaca po volji, mogu dodati i druge istovrsne obrasce onima koji se nalaze u Rimskom obredniku.
- e) Opće ili partikularne prethodne napomene svakoga pojedinog reda u ovoj knjizi mogu se ne samo u cijelosti prevesti nego, ako treba, i nadopuniti, da sami služitelji potpunije shvate značenje obreda, a vjerničko sudjelovanje da bude svjesno i djelatno.
- f) Nadopuniti u ovoj knjizi one dijelove za koje se drži da je to potrebno, npr. pružiti druga korisna čitanja ili naznačiti prikladnije pjesme.

- g) Prirediti prijevode prilagođene naravi raznih jezika i duhu raznih kultura.
h) U izdanjima knjige rasporediti gradivo kako se čini prikladnije za pastoralnu upotrebu. Pojedini dijelovi knjige mogu se izdati i odvojeno, ali neka se uvijek naprijed stave značajnije prethodne napomene.

Preuzeto iz:

Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetoga općega sabora drugoga vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. Blagoslovi, Zagreb, © Kršćanska sadašnjost, 2007., str. 9-20.

¹ Usp. Rim 9,5.

² Usp. *Rimski misal*, obnovljen prema odluci Svetoga ekumenskoga sabora Drugoga vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI., drugo dopunjeno i popravljeno izdanje, Zagreb, 1980.: Blagoslovi na svršetku mise, Svečani blagoslovi, br. 3: na Novu godinu.

³ Usp. *Rimski misal*, Euharistijska molitva IV, br. 117.

⁴ Usp. Gal 4,4; Ef 1,3.

⁵ Usp. *Božanski časoslov*, obnovljen prema odluci Svetoga ekumenskoga sabora Drugoga vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. *Časoslov rimskog obreda*, sv. IV, Zagreb, 1985.: Rođenje bl. Djevice Marije, 8. rujna, antifona za Blagoslovljen.

⁶ Usp. Dj 3,26; Mk 10,16; 6,41; Lk 24,50 itd.

⁷ Usp. Mt 9,31; 14,19; 26,26; Mk 6,41; 8,7,9; 14,22; Lk 9,16; 24,30; Iv 6,11.

⁸ Usp. *Rimski misal*, Zajedničke mise, Slavlje svetaca i svetica: 9. Za one koji su vršili djela milosrđa, zborna, str. 645.

⁹ Usp. Post 12,3.

¹⁰ SV. BAZILIJE, *De Spiritu Sancto*, gl. 15, 36; PG 32, 131. Usp. SV. AMBROZIJE, *De Spiritu Sancto*, I, 7, 89; PL 16, 755; CSEL 79, 53.

¹¹ Usp. Post 14,19-20 1 Heb 7,1; Post 27,27-29; 38,40 i Heb 11,20; Post 49,1-28 i Heb 11,21; Pnz 21,5; Pnz 33; Jš 14,13; 22,6; 2 Ljet 30,27; Lev 9,22-23; Neh 8,6; Sir 3,9-11.

¹² Usp. npr. Dn 3,57-88; Ps 66 (65), 8; 103 (102); 135 (134); 1 Tim 4,4-5.

¹³ Usp. Post 27,27; Izl 23,25; Pnz 7,13; 28,12; Job 1,10; Ps 65 (64), 11; Jr 31,23.

¹⁴ Usp. 1 Kor 10,16.

¹⁵ Usp. Drugi vat. sabor, Dogmatska konstit. o Crkvi *Lumen gentium*, br. 48.

¹⁶ Usp. Drugi vat. sabor, Konst. o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 7.

¹⁷ *Ondje*, br. 7 i 10.

¹⁸ Usp. *ondje*, br. 60.

¹⁹ Usp. Drugi vat. sabor, Konst. o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 61.

²⁰ *Ondje*, br. 11.

²¹ Usp. Mk 9,23.

²² Usp. Rim 5,5.

²³ Usp. Iv 14,21.

²⁴ Usp. Rim 12,2; Ef 5,17; Mt 12,50; Mk 3,35.

²⁵ Usp. SV. CEZARIJE ARELAT., *Sermo* 77, 5: CCL 103, 321.

²⁶ SV. AMBROZIJE, *De benedictionibus patriarcharum* 2, 7: PL 14, 709; CSEL, *De Patriarchis*, 32, 2,

18.

²⁷ Usp. Drugi vat. sabor, Konst. o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 79.

²⁸ Usp. *ondje*.

²⁹ Usp. *Missale Romanum*, Ordo lectionum missae, Praenotanda, br. 3-9.

³⁰ Usp. Drugi vat. sabor, Konst. o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 27.

³¹ Usp. *ondje*, br. 79.

³² Usp. *ondje*, br. 38.

³³ Usp. *ondje*, br. 59-60.

³⁴ Usp. Drugi vat. sabor, Konst. o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 63.

³⁵ Usp. CIC, can. 838, 2 i 3; usp. CIC, can. 1167, 1.

³⁶ Usp. Drugi vat. sabor, Konst. o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 37-40; 65.